

והתנן, (498) אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו, אלא אם כן גדול הימנו בחכמה (499) ובמנין! (500)

ועוד, אף ללא האיסור לבטל דברי בית דין חבירו, הא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: בכל נושא וענין, יכול לבטל בית דין את דברי בית דין חבירו. חוץ משמונה עשר דבר שגזרו בהם תלמידי הלל ושמאי משום חשש מתנות, שאפילו יבא אליהו ובית דינו אין שומעין לו!

ואם כן, איך התיר רבי דבר זה?

אמר רב משרשיא: מה טעם שאי אפשר לבטל איסור גזירת שמונה עשרה דברים, הואיל ופשט איסורו של כל אחד מדברים אלו ברוב ישראל.

אולם שמן, שלא פשט איסורו ברוב ישראל, אפשר לבטל איסורו.

ומנין לנו שאכן לא פשט איסורו?

דאמר רבי שמואל בר אבא, אמר רבי יוחנן: ישבו רבותינו [רבי יהודה נשיאה⁽⁵⁰¹⁾] וברקו על ענינו של השמן, ומצאו שלא פשט איסורו ברוב ישראל, ועדיין לא החזיקו באיסור זה.

וסמכו רבותינו [רבי יהודה נשיאה] על דברי רבן שמעון בן גמליאל, ועל דברי רבי אלעזר בר צדוק, שהיו אומרים: אין גוזרין גזירה על הצבור — אלא אם כן רוב צבור יכולין לעמוד בה. וגזירה שאין הציבור יכולים לעמוד בה, אין לה תוקף ואפשר לבטלה!

ומנין להם דבר זה? דאמר רב אדא בר אהבה: מאי קרא מהו המקרא ממנו למידים דבר זה?

נאמר: [מלאכי ג ט] "במארה אתם נארים ב-17 ואותי אתם קובעים הגוי כולו" [פירוש,

498. עדיות א ה.

499. דבר זה תמוה, היאך יהיו האחרונים גדולים בחכמתן יותר מן הראשונים?

וביאר התוס' יו"ט [עדיות א ה], שכבר מצינו [ברכות כ א] שרבה, גדול היה מרב יהודה [הגמרא שם מונה מעלות לימוד האחרונים על הראשונים], ובין היתר מובא בדברי הגמרא שם כך: רב יהודה כי הוה מטי ל"האשה שהיא כובשת ירק", הוה אמר: הויות דרב ושמואל חזינא הכא. ואנן קא מתנינן בעוקצין תליסר מתיבתא!

פירוש: כאשר היה רב יהודה מגיע למשנה בעוקצין העוסקת בדין "האשה שהיא כובשת ירק", היה אומר, קושיות שהקשו רב ושמואל בכל מקום, אני מתקשה בהם כאן. ואנחנו אף

שונים בהלכות עוקצין כמו בשאר מקומות בש"ס שלש עשרה פנים שונות של משניות ומימרות. ובכך מעולה תלמודינו מתלמוד הראשונים!

500. רמב"ם [ממרים ב ב]: והיאך יהיו גדולים במנין, הואיל וכל בית דין ובית דין, של שבעים ואחד הוא? — זה מניין חכמי הדור שהסכימו וקיבלו הדבר שאמרו בית דין הגדול, ולא חלקו בו!

אולם הראב"ד פירש על פי דברי הירושלמי, ש"מנין" היינו מנין השנים. שיהיה אב בית הדין האחרון, גדול במנין שנותיו מאב בית דין הראשון.

501. רש"י

אמר רב נחמן בר יצחק: גזרו על בנותיהן, שיהיה להם דין טומאת נידות מעריפותן, כבר מהיותן קטנות השוכבות בעריסה. (504)

והניבא משמיה דרב אמר: כולן כל הגזירות ואף גזירת בנותיהן, משום עבודת כוכבים גזרו בהן.

דכי אתא כאשר בא רב אחא בר אדא, אמר רבי יצחק: גזרו על פיתן משום שלא יבואו על ידי אכילת הפת לשתיית שמנן.

ותמהה הגמרא: מאי אולמיה, במה גדול כוחו דשמנן מפת, שעל הפת יש לגזור משום השמן?

ומבאר הגמרא: אלא, כך היתה הגזירה. גזרו על פיתן, וכן על שמנן, משום שלא יבואו לידי שתיית יינן. (505)

ועל יינן גזרו משום שעל ידי שתיתו

מקבלים אתם עליכם גזירה ב"ארור" לפרוש מאיזה דבר, ואחר כך, מחמת שאין אתם יכולים לעמוד בה, "אותי אתם קובעים", גוזלים אותי, בכך שאינכם עומדים בגזירה זו אלא נהנים שוב מן הארורים. (502)

ולכן, אי איכא אם ישנה גזירה שעומד בה ה'גזי כולו, איין! אכן גזירה זו קיימת. אך אי אם לא עומד כל העם בגזירה זו, לא מתקיימת הגזירה! (503)

ודנה הגמרא בדברים שהובאו לעיל בענין גזירת שמונה עשרה דבר:

גופא, אמר באלי, אמר בשם אבימי נותאה, משמיה דרב:

פיתן, ושמנן, יינן, ובנותיהן של גוים — כולן אסורים מגזירת שמונה עשר דבר הן.

שואלת הגמרא: גזירת "בנותיהן", מאי היא?

איסור עד שבא רבי יהודה והתירה [תוס']

504. וכן גזרו על בנות כותים. ושתי גזירות שונות הן. תוס'

505. לכאורה, הרי זו גזירה לגזירה. וגזירה לגזירה לא גוזרים!?

ותירין הרמב"ן: הכונה היא, שגזרו על פתם ושמנן, לא רק על מנת שלא יבואו לידי שתיית יינם. אלא שמאותו הטעם שאסרו יינם, כלומר משום חתנות, אסרו אף את פיתם ושמנן.

ועוד, ההלכה שאין גוזרים גזירה לגזירה, נאמרה דוקא בהלכות הקשורות לישראל עם עצמן. אולם כאשר מדובר לריחוק שבין ישראל לגוים, גוזרים אף גזירה לגזירה!

502. כך פירש רש"י. והביאו הראשונים בשם רבינו יונה, שלמד מכאן שכשמחרימין חרמות בבית הכנסת, הרי שאם רוב הציבור נמצא שם, חייבים האחרים לקבל עליהם מה שגזרו והחרימו. ואם לאו, אין חייבים לקבל עליהם [אלא אם כן יש שם גדול בין כולם, לקבל נידוי וחרם].

ותקנה וגזרה וחרם — דין אחד יש להם. דכתיב "במארה אתם נארים" וכפי שפירש רש"י. וראה עוד בריטב"א בענין זה.

503. אף שאינה חלה כשאר גזירות, ויכולה להתבטל אפילו בבית דין קטן, מכל מקום ודאי היא חלה לענין שצריכה היתר כל שהוא, שהרי גזירת שמן אף שאפשר היה להתירה, נהגו בה

ועל דבר אחר נוסף, שלא הוזכר כאן, גזרו משום דבר אחר. כלומר משום טעם אחר. ויבואר להלן בגמרא.

שואלת הגמרא: והרי איסור בנותיהן של הגויים, מדאורייתא היא. דכתיב [דברים ז ג] "לא תתחתן כב". בתך לא תתן לבנו, ובתו לא תיקח לבנך"?

עלולים להגיע לחטוא עם בנותיהן, (506) לפי שהיין בוער באדם, ומביאו לידי חטא בבנותיהם. (507)

ועל בנותיהן גזרו טומאה, משום, שלא יבואו על ידן לידי דבר אחר, עבודה זרה. (508)

זרה, דינו של היין כפיתם ושמנן ובישוליהם, שאינו אסור אלא בשתיה.

508. לכאורה משמע, שגזירה אחת היא לכולם. ואסורים כל אלו משום עבודה זרה. והנה, לדברי התוס' לקמן נו ב ד"ה לאפוקי [הובא בהערה הקודמת] שהיום בטל חשש ניסוך כיון שאין הגוים כיום יודעים בטיב עבודה זרה, ואם כן לפי זה יש לבטל הגזירות שנגזרו משום כך. כיון שאין הם בקיאים בזה?!

ולכן ביאר המהריט"ץ [בתשובה סימן י"א ד"ה ולכאורה, והובא בשער המלך מאכלות אסורות פרק י"א הלכה ג'] שדברי הגמרא "על יינם משום בנותיהם" ו"על בנותיהם משום דבר אחר", שתי הלכות שונות הן!

איסור יינם משום בנותיהם, הלכה לעצמה היא. וענינה להרחיק מן הזנות. וכן מוכח מדברי רש"י [ד"ה משם יינם והבאנו את דבריו בביאור דברי הגמרא] שכתב "שהיין בוער בו ומביאו לידי בנותיהם".

ואילו גזירת "על בנותיהם משום דבר אחר", ענינה לאסור ייחוד עימם. ומטרתה להרחיק מהעבודה זרה. ונמצא, כי אף שבטל טעם האיסור משום עבודה זרה, אין זה נוגע לאיסור יינם [ועיין שער המלך שם שדחה דברי מהריט"ץ וביאר שדוקא בניסוך אינם בקיאים. וכמו שכתבו תוס'. מה שאין כן בשאר עבודה זרה].

506. גזירה זו, הינה על סתם יינם משום בנותיהם. אבל יין שנתנסך ממש לעבודה זרה, איסורו מן התורה. וכפי ששנינו לעיל כט ב. רשב"ם והובא ברמב"ן כאן וכעין זה הובא בתוס' לעיל כט ב ד"ה יין.

אך אם כן, יש לחוש בסתם יינם, שמא נתנסך ויאסר מן התורה?

ותירץ הרמב"ן על פי דברי הגמרא לעיל כב ב, שאם עובד כוכבים הקצה בהמה לעבודה זרה, חזקה שאינו מוכרה. וכן כאן, אם ניסך את היין — לא ימכרנו. ולכן אין לאסור משום חשש ניסוך, אלא רק משום בנותיהם.

וראה ברמב"ן שם עוד תירוצים על כך מדברי הראשונים.

507. לקמן נו ב מובא בתוס' [ד"ה לאפוקי] שבימינו כאשר אין הגוים בקיאים בטיב עבודה זרה, הרי שסתם יין שנגע בו עכו"ם, אסור בשתיה אך מותר בהנאה. לפי שאין לחשוש לניסוך.

והקשם שם [בסוף הדיבור], היאך נתיר היין בהנאה, הרי עיקר איסור סתם יינם הוא משום בנותיהם [כמבואר כאן]. ואף עתה שייך איסור זה?

ותירץ, אכן מצד חשש בנותיהם, יש לאסור את היין רק באכילה, וכמו פיתם ושמנן. אולם האיסור הנאה ביין, הוא משום שמצוי היה שמנסכין אותו לעבודה זרה. אולם עתה, כאשר בטל טעם זה, לפי שאין יודעים בטיב עבודה

ומיישבת: האיסור מדאורייתא, נאמר רק על שבע אומות. אבל על שאר בנותיהן ובניהן של עובדי כוכבים, לא נאמר איסור זה.

ואתו ובאו אינהו אלו תלמידי שמאי והלל, וגזרו אפילו על חיתון על בנים ובנות דשאר עובדי כוכבים.

שואלת הגמרא: ולרבי שמעון בן יוחי דאמר שהפסוק [דברים ז ד] "כי יסיר את בנך מאחרי" בא לרבות בכלל איסור החיתון את כל המסירות, דהיינו את כל אלו שמסירים את ישראל מה' על ידי החיתון עם עובדי כוכבים, אם כן לדעתו, כל חיתון עם כל אומות הגוים אסור מן התורה, מאי איבא למימר, למה לפיו הוצרכו חכמים "לגזור" על בנותיהם?

מיישבת הגמרא: אלא, איסור החיתון מדאורייתא עם גוי נאמר רק על אישות

הנעשית דרך התנות. (509) ואתו, ובאו אינהו אלו החכמים, גזרו וגזרו איסור אפילו על מעשה אישות עמו הנעשית שלא בדרך חיתון, אלא בכיאה דרך זנות.

אך תמהה הגמרא: ביאה דרך זנות, נמו, גם עליה בבית דינו של שם גזרו, לאסור ביאה של גוי אפילו בלי חיתון! (510)

דכתיב [בראשית לח כד] "ויאמר יהודה, הוציאה ותשרף". ומשמע מכך, שכבר אז היתה אסורה זנות עם גוי שלא דרך אישות, ולפיכך חייבה יהודה מיתה!?

ולכן חוזרת בה הגמרא, ואומרת:

אלא, איסור זנות לבת ישראל עם גוי מדאורייתא, (511) נאמר רק לגבי עובד כוכבים הבא על בת ישראל, דיש חשש שמא משכה בתריה, תימשך אחריו לעבודה

509. משמע, שרק אישות דרך חתנות מהווה עבירה על "לא תתחתן במ". אולם בדרך זנות – אינו עובר בעבירה זו.

וכן כתב הרמב"ם פרק י"ב מהלכות איסורי ביאה הלכה א': ישראל שבעל גויה משאר אומות דרך אישות או ישראלית שנבעלה לגוי דרך אישות – הרי אלו לוקים מן התורה. שנאמר "לא תתחתן במ בתך לא תתן לבנו" וכו'. אולם בדעת הרמב"ן, הוכיח הקובץ הערות [יבמות אות תט"ו] שמפסוק זה למידים אף לאסור ביאה גרידא. ולא דוקא בדרך אישות. והוכיח זאת הרמב"ן בסוף פרק עשרה יוחסין מדברי המשנה "הבא על הנתינה לוקה". ולא נכתב הנושא את הנתינה. ומשמע שבביאה גרידא, עובר [ועיין שם בקובץ הערות שהקשה על דברי הרמב"ן מהמבואר בסוגייתנו שרק בדרך אישות עובר. וכן מה שיישב שם, וצ"ע].

510. הר"ן בפסחים ז א בדפי הרי"ף הביא דעת ראשונים, שאיסור זה של בית דינו של שם, אינו בכלל גילוי עריות, ואין אומרים על כך יהרג ואל יעבור.

אולם דעת הר"ן שם, שדעתו שאין זה שונה משאר 'אבזרייהו דעריות', ואף בזה אומרים יהרג ובל יעבור!

511. אף שאין איסור זה דאורייתא ממש, לפי שלא התורה אסרה זאת אלא בית דינו של שם, מכל מקום כיון שדבר זה כתוב בתורה, נקרא "דאורייתא" [תוס' רי"ד]

וכן כתב הרש"ש שאף שמוזכר דבר זה בתורה, מכל מקום אינו אלא גזירה מבית דינו של שם [ועיין עוד בחזון איש אבן העזר סימן ד' אות א'].

זרה [ומשום כך חייב יהודה את תמר מיתה].

אבל, על ישראל **הבא על העובדת כוכבים**, לא אסרה תורה.

ואתו אינהו, ובאו אלו, תלמידי שמאי והלל, וגזור כי **אפילו ישראל הבא על העובדת כוכבים**, אסור!

שואלת הגמרא: הרי איסורו של ישראל **הבא על העובדת כוכבים**, הלכה למשה מסיני היא?⁵¹²

דאמר מר: הבוועל ארמית [גויה],⁵¹² **קנאין**, בני אדם המקנאים קנאתו של מקום **פוגעין בו** ונוקמים נקמת הקב"ה,⁵¹³ וממיתין אותו⁵¹⁴ בשעת בעילה [לפי שאינו

חייב מיתת בית דין].⁵¹⁵

אלא, מבארת הגמרא: האיסור לבוא על גויה **מדאורייתא**, הוא רק כאשר נעשה הדבר **בפרהסיא**,⁵¹⁶ וכמעשה שהיה בזמרי בן סלוא וכזבי בת צור.

ואתו אינהו, ובאו אלו, תלמידי שמאי והלל, וגזור **שאפילו בצינעא** אסורה ביאה על הגויה.

ועדיין קשה: הרי אף ביאה על הגויה **בצינעא**, נמי גם דבר זה **בית דינו של חשמונאי גזרו**, ולא תלמידי שמאי והלל דלעיל.

דכי אתא רב דימי כאשר בא רב דימי מארץ

512. מבואר כאן דינו של הבוועל ארמית. ובענין ישראלית הנבעלת לגוי, הובאה בקובץ הערות לו ה, מחלוקת ראשונים:

דעת המרדכי [יבמות פרק החולץ] שאף הנבעלת, קנאים פוגעים בה [ומשום כך יש להתיר יבמה שנפלה לפני מומר, אף בלא חליצה]. לפי שנופלת ליבום, במקום ערוה, שהרי אסורה היא למומר. וקנאים פוגעין בה. ודבר זה, בכלל עריות הוא.

ודעת הרמב"ן [תורת האדם שער הסכנה] שאין זה בכלל עריות. אלא כשאר עבירות שבתורה. וכדכתיב "לא תחזן כס". אך אין זה בכלל עריות, ואין קנאים פוגעין בה.

513. בסנהדרין פב א מבואר, שדבר זה, צריך שיעשה מרצונם וקנאתם של הממיתין. שאילו באו לשאול רשות מבית דין אם להורגו — אף בשעת מעשה — אין מורין לו לעשות כן. לפי שלא נאמר דין זה, אלא למקנא בעצמו ולא שימלך באחרים.

וביד רמה סנהדרין שם ביאר, שלא ניתנה

רשות למקנא אלא לעשות מעשה בעצמו ולא על ידי שליח. וזה שבא לבית דין על כך, הרי שאם יורו לו בית דין להרוג את הבוועל, הרי הוא נעשה שליחם בכך. ואין מצוה זו נעשית על ידי שליח.

514. והנה, אם אנסוהו לבעול ארמית, כתב הרמב"ן [מלחמות לסנהדרין פרק שמיני] דכיון שהבוועל ארמית קנאים פוגעין בו, הרי הוא בכלל איסורי עריות. ולפיכך, יהרג ואל יעבור!

515. וכמו שהיה אצל זמרי בן סלוא שבא על כזבי בת צור והרגו פנחס בקנאו את קנאת ה' [במדבר כה ו—ח] — רש"י.

516. כלומר, בפני עשרה מישראל. והפגיעה, כלומר ההריגה, תיעשה רק בשעת מעשה. וכמו שנאמר אצל זמרי "ואת האשה אל קבתה". אבל אם פירש, אין הורגין אותו. וההורגו לאחר שפירש — דינו כרוצח ונהרג עליו. (רמב"ם איסורי ביאה פרק י"ב הלכה ד').

גויה — גזרו עליו שחייב כאילו נשאה ובא עליה דרך אישות. לפי שעל ידי ביאתה, עשוי הוא לינשא לגויה. ועובר על "לא תתחתן".

אשת איש — גזרו שהבא על גויה נשואה, (521) יהיה חייב משום אשת איש, לפי שמחמת ביאתו על גויה בעולת בעל, עשוי הוא לבוא על ישראלית אשת איש. ולכן גזרו עליה דין זה.

ואילו **כי אתא כאשר בא רבין, אמר:** גדר החיוב שחייבו חכמים את הבא על הגויה, הוא **משום נשגז**. ראשי תיבות — נדה, שפחה, גויה, זונה (522) [שאם הוא כהן, נידון

ישראל לבבל, אמר: בית דין של השמונאי גזרו כי ישראל הבא על העובדת כוכבים חייב (517) **משום נשגז** [נדה, שפחה, גויה, ואשת איש].

וטעם הגזירה, כך הוא:

נדה — אף שאין דם הגויה מטמא, מכל מקום גזרו עליה דין נדה. לפי שישראל הרגיל בנדה גויה, עשוי לבוא מחמת הרגל זה על נדה ישראלית, שאיסורה בכרת. (518)

שפחה — לפי שעל ידי ביאתו לגויה, עשוי הוא לינשא לשפחה (519) האסורה משום "ולא יהיה קדש", ולכן גזרו עליה דין שפחה. (520)

מן הטעם שמא יבוא על איסור דומה. אלא ענין בפני עצמו הוא].

521. פירש רש"י, שדין אשת איש קיים אף אצל הגוים. וכפי שנאמר לגבי בני נח "והיא בעולת בעל". אלא שאין זה נחשב כאשת איש לגבי ישראל. וכאן, מחמת הגזירה, דנו להחשיבה כאשת איש כמו בישראל.

522. בסנהדרין פב א, נתבאר טעם מחלוקתם. לדעת רבין אין לגזור משום אישות, כיון ש"אישות — לית להו". כלומר, סתם גויה אינה מיוחדת לבעלה. ואינה דומה לאשת איש ישראלית ולכן אין לחשוש שמחמת ביאתה, יבוא לידי איסור אשת איש בישראל.

וטעמו של רב דימי שהזכיר אף אשת איש בגזירה זו, לפי ש"נשיהו ודאי לא מיפקרי". כלומר, את נשותיהם אינם מפקירים. ובכך דומה אשת איש גויה לאשת איש ישראלית. ומשום כך גזרו שהבא על גויה, יש בכיאתו משום ביאת אשת איש [וראה בהערה הקודמת דברי רש"י בענין זה].

517. חייב מכת מרדות מדרבנן [מאירי ותוס' רי"ד]

518. כך פירש רש"י כאן, שאיסור זה גזירה הוא משום החשש שמא יבוא על נדה מישראל.

אולם בסנהדרין פב א כתב: אף על פי שדם כותית כדם בהמה, מכל מקום מיאוס וחילול קדושת ה' הוא [ואין סברא לחלק בין כותית לגויה בענין זה].

ומשמע, שאין איסור זה שגזרו חכמים נובע מחמת החשש שמא יבוא על נדה ישראלית אלא מטעם חילול ה'.

519. השפחה נחשבת כבהמה [כמבואר בקידושין סב ב].

520. ביאור זה, הוא על פי דברי רש"י כאן. וראה ביד רמה סנהדרין פב א שביאר שענין איסורה משום שפחה, הוא משום שכל האומות — שפחות הם לישראל.

[וכנראה הולך הוא בדרכו של רש"י שם שהובא בהערה הקודמת שיסוד גזירה זו אינו רק

כאילו בא על זונה האסורה לו⁽⁵²³⁾.

ואם כן, רואים אנו כי גויה כבר אסורה מכל הטעמים הללו, ולא חכמים אסרוה?

אלא, מבארת הגמרא: אכן לא גזרו חכמים איסור על ביאת הגויה.

כי גזרו בית דינו של חשמונאי, אסרו רק ביאה, אבל ייחוד עם הגויה, לא אסרו.

ואתו אינחה, ובאו אלו תלמידי שמאי והלל, וגזרו לאסור אפילו על ייחוד עם הגויה.⁽⁵²⁴⁾

ודוחה הגמרא אף ביאור זה: הרי איסור ייחוד עם הגויה, נמי אף זאת לא גזרו חכמים, אלא בית דינו של דוד גזרו.

דאמר רב יהודה: באותה שעה, לאחר מעשה אמנון ותמר, גזרו על הייחוד? ואם כן, לא תלמידי שמאי והלל גזרו זאת?

מיישבת הגמרא: אמרי לתרץ, התם, הגזירה שנגזרה שם, הינה לאסור ייחוד דבת ישראל. אבל ייחוד [עם] דעובדת כוכבים, לא גזרו.

ואתו אינחה, ובאו אלו תלמידי שמאי והלל, וגזרו איסור אפילו אייחוד דעובדת כוכבים.

אך תמהה הגמרא: הרי איסור ייחוד דבת ישראל — דאורייתא היא?!

דאמר רבי יוחנן משום בשם רבי שמעון בן הוצדק, רמז⁽⁵²⁵⁾ לאיסור ייחוד מן התורה,

524. כך היא הגירסא שלפנינו, וגירסת רש"י ותוס' בסוגיא.

אולם גירסת הרמב"ם בתירוץ הגמרא כאן היתה כך: "התם [בגזירת בית חשמונאי] דמייחד לה [וכיון שמייחדה לזנות — לוקה]. הכא — אקראי בעלמא" [ותלמידי שמאי והלל גזרו אף על דרך מקרה].

ולפיכך כתב הרמב"ם בפרק י"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ב': ואם ייחדה לו בזנות [ומדובר בישראל. דאילו כהן, לוקה מן התורה כמבואר שם בהלכה ג']. חייב עליה משום נדה ומשום שפחה ומשום גויה ומשום זונה. ואם לא יחדה לו אלא נקראת לו דרך מקרה, אינו חייב אלא משום גויה [עוד בשיטת הרמב"ם, ראה בערוך לנו סנהדרין פב א].

525. אף שמקור זה נקרא "רמז". מכל מקום דינו כדרשא גמורה. וכיצא בזה יש עוד בש"ס [שדה חמד מערכת רי"ש כלל ט"ז כרך ה' עמוד 298].

523. א. כך פירשו רש"י ותוס'. והמלקות, הינם מדרבנן מחמת גזירה זו.

ב. בתמורה כט ב נחלקו אב"י ורבא בדינו של כהן הבא על הגויה. לדעת אב"י אינו לוקה ולדעת רבא לוקה משום זונה. ומלקות אלו — מדאורייתא!

והקשו התוס' על המבואר כאן, שלכאורה מלקות אלו, הינם דרבנן ודלא כדברי הגמרא שם?

ותירץ: דברי רבא שלוקה מדאורייתא משום איסור זונה, הינם דוקא כאשר בא על בעולה ודאי. אולם כאשר ספק אם בעולה היא, אינו לוקה. ועל מקרה כגון זה נאמרה גזירת בית חשמונאי שלוקה מדרבנן.

אכן דעת הרמב"ם בפרק י"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ג', שדין סוגייתנו נאמר רק להיכן שהיה הבעול ישראל [על פי דבריו שם הלכה ב' שחייב רק על ידי שייחודה לזנות. וכפי גירסת הרמב"ם בגמרא כאן, ראה הערה הבאה]. אך אילו היה כהן, הריהו לוקה מן התורה משום איסור זונה!

מנין?

עבודה זרה.

ובסופה של אותה מימרא, מוסיפה הגמרא וְגִזְרוּ עַל דְּבַר אַחַר מְשׁוּם דְּבַר אַחַר'.

ודנה הגמרא: **מאי**, מה פירוש הדבר כי גזרו על דבר אחר משום דבר אחר, ומהו דבר זה?

אמר רב נחמן בר יצחק: גזרו על תינוק עובד כוכבים שיטמא בזיבה, שעל אף שלא ראה טומאה, הוא יהיה טמא בטומאת זב, (527) כדי שלא יהא תינוק ישראל נמצא ורגיל אצלו במשכב זכור. (528)

דאמר רבי זירא: צער טורח גדול היה לי בשאלה דלהלן, ושאלתי זאת אצל רבי אסי, ורבי אסי שאל זאת אצל רבי יוחנן, ורבי יוחנן שאל אצל רבי ינאי, ורבי ינאי אצל רבי נתן בן עמרם, ורבי נתן בן עמרם אצל רבי, וכך היתה השאלה:

תינוק עובד כוכבים, מאימתי מטמא בזיבה?

ואמר לי רבי, כי התינוק מטמא כבר בעודו בן יומו.

שנאמר [דברים יג ב] **"כי יסיתך אחיך בן אמך"**, ומדוע מדבר הכתוב דוקא על "אחיך בן אמך"?

ובי רק אח שהוא בן של אב, מסית, ואילו אח שהוא בן של אב, אינו מסית?

אלא, משמיעה התורה כאן [בעקפיין] דין נוסף, כי רק בן מותר לו להיות מתייחד עם אמו [ולכן משייך הוא בפסוק לאמו], ואין אדם אחר מתייחד עם כל עריות שבתורה.

ואם כן, רואים אנו כי ייחוד אסרה התורה, ולא בית דינו של דוד?

מיישבת הגמרא: איסור ייחוד מדאורייתא נאמר רק על ייחוד דאשת איש. ואתא ובא דוד וגזר אפילו אייחוד דפנויה, שאינה נשואה.

ואתו תלמידי בית שמאי ובית הלל, וגזרו אפילו אייחוד דעובדת כוכבים! (526)

ומיושבים בכך דברי הגמרא לעיל, שאסרו על בנותיהם משום דבר אחר. והיינו שאסרו ייחוד עם בנותיהם, כדי שלא יבואו לידי

דוקא על פנויה ישראלית החמורה יותר.

527. מעיקר הדין אין כל טומאת זב בגוי שאירעה זו זיבת זרע. וגזרו חכמים בתחילה שגוי הזב, דינו כישאל הזב. ובאו תלמידי שמאי והלל, והוסיפו וגזרו שאף תינוק נכרי שלא ראה טומאה כלל, דינו כזב [מהרש"א שבת כא ב על דברי התוס' ד"ה שהיה מונח]

528. לפי שנחשדו הגוים במשכב זכור, ולכן יש

526. יש להבין מדוע גזרו דוד ובית דינו רק על פנויה ולא על גויה. ומהו החילוק ביניהם?

הפרישה [אבן העזר כב א] ביאר, שעל ידי ייחוד עם פנויה בת ישראל, עלול לבוא לידי ייחוד עם ערוה. מה שאין כן על ידי ייחוד עם גויה, אינו מגיע לידי עריות.

הט"ז [אבן העזר כב א] ביאר, שכפנויה ישראלית ישנו איסור נדה דאורייתא. מה שאין כן גויה שאין דמיה מטמאין מדאורייתא. אלא רק משום גזירת נשג"ז. ולכן גזירת דוד, נגזרה

וכשבאתי אצל רבי חייא, אמר לי: רק על בן ט' שנים ויום אחד גזרו שיטמא בזיבה.

וכשבאתי והרציתי דברי אלו לפני רבי, אמר לי — הנח דברי, ואחוז דברי רבי חייא.

דאמר רבי חייא: תינוק עובד כוכבים, אימתי מטמא בזיבה? — בן תשע שנים ויום אחד, הואיל וראוי הוא לביאה, וממילא יש לחשוש שיבוא לידי משכב זכור עם תינוק ישראל, לכן גזרו עליו שיהא מטמא נמו גם כן בזיבה, ולא לפני כן.

אמר רבינא: הלכך, הא תינוקת עובדת כוכבים בת ג' שנים ויום אחד, (529) הואיל וראויה היא לביאה, תהא מטמאה נמו גם כן בזיבה, וכדין תינוק עובד כוכבים,

ותמהה הגמרא: פשיטא, ודאי שתהא מטמאה משעת שראויה לביאה על מנת שלא ימשכו תינוקות ישראל אחריה, וכדין תינוק, ומדוע היה מקום לחלק ביניהם?

מבאר הגמרא: מזה דתימא, שמא הייתי אומר, כי האי תינוק בן תשע, ידע לארגולי, יודע להרגיל ולמשוך תינוקות אחרים אצלו לדבר עברה, ומשום כך יש לגזור עליו

לחשוש שמחמת התעסקותם עם התינוקות, יבואו לידי דבר זה.

529. בדבר זה, נחלק הוא על דברי הגמרא לעיל לו ב שטמאים מעריסותיהן. משום שהגמרא לעיל נאמרה אף לשיטת רבי, שגם שגם תינוק בן יום אחד מטמא. אבל לר"ח, תלויה הטומאה בשעה שראויים הם לביאה [ראב"ד]

530. מבואר, שאלמלא טעם זה שחשש להיות

טומאה.

אולם זהא, תינוקת בת ג' שנים, לא ידעה לארגולי, אינה יודעת להרגיל אחרים אצלה, וממילא אין סיבה לגזור עליה טומאה זו.

קא משמע לן. שאכן אין חילוק ביניהם, ותינוק ותינוקת עובדי כוכבים משהיו ראויים לביאה — טמאים.

מיסתמיך נסמך היה ואזיל והולך רבי יהודה נשיאה הנשיא [נכדו של רבין] אכתפיה על כתפיו דרבי שמלאי שמעיה, שהיה שמשו.

אמר ליה רבי יהודה הנשיא לרבי שמלאי: שמלאי, לא היית אמש בבית המדרש כשהתרנו את השמן של העובדי כוכבים.

אמר לו רבי שמלאי לרבי: אם כך, אז בימינו תתיר אף את הפת של גוים.

אמר לו רבי: אם כן אתיר אף את הפת כדבריך, קרו לן "בית דינא שריא", יקראו לנו הבריות, 'בית דין המתיר'. (530)

והיכן מצינו שקורין כך למי שמרבה להתיר? (531)

"בית דין שריא", אכן היה מתיר את הפת. ומדוע היה מתיר? לפי שגזירה זו, לא יכלו רוב הציבור לעמוד בה. וכיון שמתעם זה הותר השמן, יש להתיר אף את הפת. וזהו שענה רבי, שאכן היה מתיר את הפת שודאי אין הציבור יכולים לעמוד בגזירה זו, אלא שכבר התרתי שני דברים קודם לכך [תוס' רי"ד]

531. יש להבין, מה בכך שיקראו להם 'בית דין שריא'?

כתב הרמב"ם בהלכות ממרים ב ח "וכל בית